

Rychlá intuice

Co to vlastně je?

Intuice a Kahnemanův System 1

Kahneman:

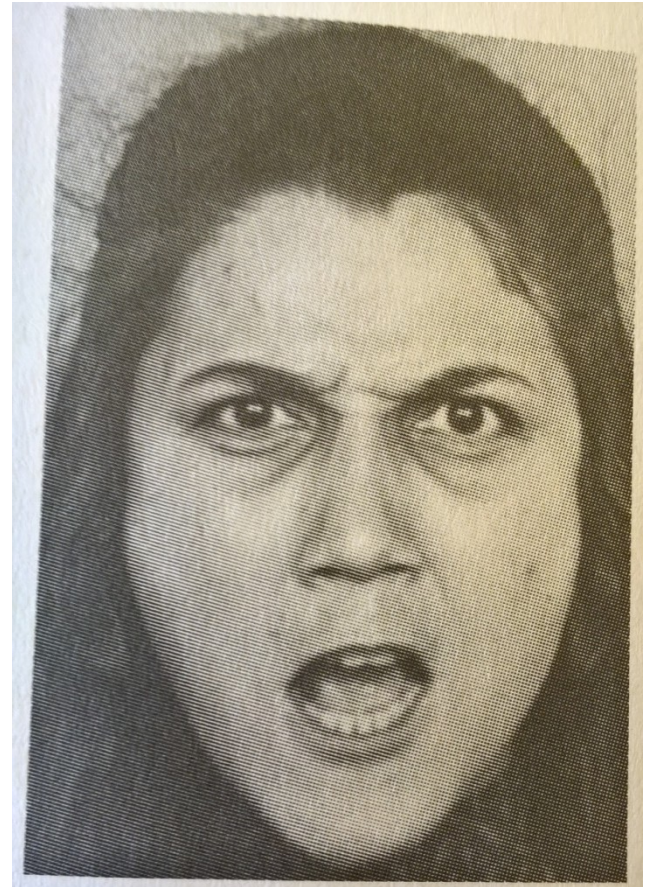
„Normální stav naší mysli je takový, že máme intuitivní pocity a názory téměř na všechno, co nám přijde do cesty.“

Příklad: sympatie a nesympatie u neznámých lidí

Intuice - Kahnemanův Systém 1

Systém 1:

- **funguje automaticky a rychle**
- **s malým nebo žádným úsilím**
- **bez pocitu úmyslné kontroly**

Demonstrace

Vyzkoušejme si, jak funguje intuice, jak šlape automatický systém 1

Motto: Stroje na asociace

Asociace na slovo:

Asociace na slovo:

KLID

Asociace na slovo:

HRANICE

Zkoušet můžeme na asociační řadě, v níž další slovo vždy navazuje na předchozí

Obsah těchto a dalších myšlenek přichází sám, bez naší kontroly; ani si nemůžeme zvolit, zda přijde, či nepřijde.

Zkuste se rozhodnout, že vás na následujících dvou slidech nenapadne žádná asociace, anebo jen nějaká neobvyklá

$$2 + 2$$

CHLEBA S ...

Zásadní role nevědomí

Ve prospěch zásadní role intuice mluví současná **mainstreamová psychologie**:

- intuice výsledkem zpracování informací, které se děje nikoliv ve vědomí (explicitní uvažování), nýbrž které se odehrává „v tichosti“ v **nevědomí**
- nevědomé děje jsou však drtivou většinou všech dějů, které se v mozku dějí!

Jaký je vlastně poměr vědomého a nevědomého zpracování informací?

- vědomí nikoliv špička ledovce, ale sněhová koule na ní
- cca 1 miliontina všech informací putujících každou sekundu do mozku se objeví ve vědomí

→ Nebylo by tedy nesmyslné předpokládat, že nevědomí toho i drtivou většinu vymyslí

Nevědomí není statický rezervoár (model knihovny) ale neustále pracující systém, viz např.:

- aktivita modulu rozpoznávání tváří v hlubokém komatu
- nevědomé reakce na podprahové stimuly

Příklady výborně fungující intuice

Příklady výborně fungujícího intuitivního rozhodování či myšlení

- řízení kola, auta
- Kleinův hasič
- experiment Pawela Lewického
- výzkum se zdravotními sestrami
- příklady mnoha vědeckých objevů

Michael Brown, laureát Nobelovy ceny za medicínu:

občas jsme cítili, jako by nás něco vedlo, od jednoho kroku ke druhému, věděli jsme jak postupovat, ale nevěděli jsme, jak to víme

Guy Claxton: mluví za mnoho předních vědců

Uznání autorit

I Kahneman jakožto hlavní „hledáč“ chyb intuitivního myšlení uznává:

- "Jak proplouváme svými životy, obvykle si dovolujeme řídit se svými dojmy a pocity; důvěra, kterou máme ve své intuitivní názory a preference, většinou bývá oprávněná."
- intuice většinou obdivuhodně přesná

Práce Garyho Kleina je „oslavou intuice“

Snadnost intuice

- Intuice je spontánní, bezpracná, nevyžaduje úsilí (mentální námahu) – nevyčerpává nás

Rychlost

Odpověď intuice dostaneme prakticky ihned
(evolučně velmi výhodné)

→ časová úspora, náskok, flexibilita

Kahneman:

intuice = Systém 1 = **rychlé** myšlení

Souhrn – výhody intuice

- Práce mozku především nevědomá + intuice hlasem nevědomí
- Intuice je schopna odpovídat prakticky na jakoukoliv otázku
- Příklady výborného fungování intuice
- Intuice je bezpracná
- Intuice je rychlá
- Uznání autorit (Klein, Kahneman)

Intuice

Nevýhody

Intuice má limity

Co naše intuice (téměř nikdy) nedokáže

- počítání složitějších příkladů (17x24)
- vyplňování daňového přiznání
- kontrola správnosti složitého logického argumentu

Intuice dělá chyby

Díky čemu myšlenky v našem mozku získají na síle?

- přidružené emoce
- výskyt asociativně propojené jiné myšlenky
- známost (příslušné dráhy již vytvořené či aktivované)
- snadnost porozumění

System 1 tyto věci směšuje, plete dohromady, se souhlasem či nesouhlasem s myšlenkou - vše vytváří v nevědomí podmínky (priming) pro přiklonění se k dané možnosti

Kolik kusů od každého zvířete dal Mojžíš podle bible do své archy?

1. žádný kus
2. jeden kus
3. dva kusy
4. více kusů

Intuice dělá chyby

Díky čemu myšlenky v našem mozku získají na síle?

- přidružené emoce
- výskyt asociativně propojené jiné myšlenky
- známost (příslušné dráhy již vytvořené či aktivované)
- snadnost porozumění

Důsledkem kognitivní biasy (poznávací zkreslení):

- wishful thinking (přání otcem myšlenky), líbivost
- haló efekt – první dojem
- efekt pouhého vystavení
- kognitivní snadnost

Líbivost, kognitivní snadnost

Přiznáš-li se, je ti napůl odpuštěno.

Přiznaná vina - napůl odpuštěna.

**Ohodnoťte toto rčení na stupnici od 0 do 10,
na níž 0 je naprostý nesmysl a 10 velmi velká
moudrost.**

Velkou roli hrají i dobře čitelná úhledná písmena

Afektivní zkreslení

- Zřejmě nejvýznamnější zkreslení vzniká z důvodu negativních emocí – **psychologická obrana**
 - Nelíbí se nám, že něco, co jsme předtím považovali za pravdivé, by pravdivé být nemělo
- Nejlepším psychologicky potvrzeným lékem proti této obraně je sebevědomí
 - Umožňuje vklidu říct: Jo, ok, tady jsem se spletl, v této věci bych se opravil.

Haló efekt

Šest lidí mělo za úkol nezávisle na sobě každý pomocí jednoho přídavného jména popsat Bena. Vyšla z toho následující charakteristika:

inteligentní - pracovitý - impulzivní - kritický - tvrdohlavý - závistivý

Ohodnoťte Bena na škále od 0 do 10, kde 0 znamená "s takovým člověkem bych v žádném případě nechtěl spolupracovat" a 10 je "bylo by úžasné s takovým člověkem spolupracovat".

Heuristika dostupnosti

**Ve kterém povolání je podle vás častější
nevěra?**

1. lékař
2. politik
3. právník
4. nejsou zde doložitelné rozdíly

Intuice dělá chyby

Selhání expertní intuice

- případ lékařů kontrolujících mandle (389, 45%; 215, 46%; 116, 44%)
- případ izraelských soudců

Neznalost neznalosti

- intuice sebejistá
- Nassim Taleb: Černá labuť
 - klam zpětného pohledu, klam narativity x náhoda
- WYSIATI
- zkušenost s testováním budoucích důstojníků (srv. kognitivní a optická iluze)
- pohled zevnitř: intuitivní přirozený dojem na základě osobní zkušenosti, kterému se těžko vzdoruje x pohled zvenčí

Neznalost neznalosti v ekonomii

- pohled zevnitř: dojem z výrobku či z prostudování nějaké ekonomické oblasti
- pohled zvenčí: proč bych to měl odhadnout lépe než ostatní?
- Odean, Barber: *Trading is Hazardous To Your Wealth*
 - prodávání akcií úspěšných
 - hromadné reakce na zprávy z médií
- *Boys Will Be Boys*
- zkušenost z investičního fondu: „*Jejich vlastní zkušenost provádění složitého úsudku o složitých problémech byla pro ně mnohem působivější než nějaká obskurní statistická fakta.*“

Neznalost neznalosti v politice

- studie střednědobých i krátkodobých predikcí politických vědců, komentátorů, analytiků
- podceňování role náhody, odvysvětlení vlastních chyb
- kdo chybuje více
 - ti slavnější a žádanější
 - ježci
- chyba není v neschopnosti predikovat (svět je složitý), ale v tom, že si této neschopnosti nejsou vědomi

Intuice dělá chyby

Poučení

To, co se zdá být správnou intuicí, může být často jen výsledkem našich zvyků, zažitých způsobů chování a uvažování, předsudků či jiných kognitivních biasů (poznávacích zkreslení)

Není pravdivá původní představa (ještě 70. léta), která říká: Lidé jsou vzato obecně racionální a dopouštějí-li se chyb, mohou za to emoce.

Nevýhody intuice, shrnutí

Intuice

- a) Má limity
- b) Dělá chyby
- c) Není si svých nedostatků vědoma

Intuitivní rozhodování

Vyhodnocení

Reakce na výhody

- Rozsah nevědomí: OK, ale vědomí zpracovává to nejdůležitější
- Výborné fungování intuice: OK, sice víme, že někdy se jí zdaří zázraky; ale též víme, že mnohdy chybuje (i zásadně)
- Rychlost: OK, ale souvislost s chybovostí
- Bezpracnost: OK, ale pozor na idealizaci z lenosti
- Pochvalné výroky vědců: OK, ale je třeba pro srovnání vědět, zda se stejně pochvalně nevyjadřují i o jiných metodách + má-li intuice někde úspěchy a jindy chyby, za úspěchy ji pochválíme.

Nedostatky + úspěchy intuice → bylo by užitečné
vědět, kdy očekávat co...

Kde intuice funguje líp a kde hůř

Intuice může výborně fungovat, jen jde-li o rozhodování za těchto podmínek (Kahneman & Klein):

- s danou problematikou má člověk dlouhodobé zkušenosti
- během této doby dostávat neustále rychlou a častou zpětnou vazbu o správnosti svého rozhodování
- daná oblast funguje podle nějakých odhalitelných zákonitostí, které se lidský mozek může intuitivně naučit zpracovávat

Kde intuice funguje líp a kde hůř

Intuice

- Heuristiky
- Expertní intuice
- Automatické činnosti

Intuice nám neřekne, kde staví spolehlivě na zkušenosti, nebo jen na heuristice a jak moc velké tipování heuristika představuje.

Kde intuice funguje líp a kde hůř

Obecněji má intuice problém s

- matematikou
- statistikou (1,19)
- logikou

Naopak zvládá myšlení

- metaforické
- asociativní
- kauzální